

YOSHLARDA AXLOQIY QADRIYATLAR SHAKLLANISHIDA IJTIMOIY ISHNING PROFILAKTIK MEXANIZMLARI VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI

Zamonova Kamola Orif qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston

Milliy universiteti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlarda axloqiy qadriyatlar shakllanishida ijtimoiy ishning profilaktik mexanizmlari hamda ularning samaradorligini oshirish omillari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida yoshlar muhitida uchrayotgan ijtimoiy-axloqiy muammolar, ularning kelib chiqish sabablari va profilaktik yondashuvlarning ahamiyati ochib beriladi. Ijtimoiy ishning individual, guruhli va jamoaviy shakllari orqali amalga oshiriladigan profilaktik chora-tadbirlarning mazmuni va samaradorlik ko'rsatkichlari yoritiladi.

Shuningdek, maqolada oila, ta'lim muassasalari, mahalla hamda fuqarolik jamiyati institutlari bilan hamkorlikning ahamiyati asoslab berilib, kompleks yondashuv zarurati ta'kidlanadi. Tadqiqot natijalari yoshlarda barqaror axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda tizimli profilaktik faoliyatni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: yoshlar, axloqiy qadriyatlar, ma'naviy tarbiya, ijtimoiy ish, ijtimoiy profilaktika, profilaktik mexanizmlar, ijtimoiy-pedagogik yondashuv, ijtimoiy muhit, deviant xulq-atvor, ijtimoiylashuv jarayoni, oila instituti, ta'lim muassasalari, mahalla, fuqarolik jamiyati institutlari, ijtimoiy hamkorlik, ijtimoiy nazorat, tarbiyaviy faoliyat, ijtimoiy xizmatlar.

Abstract: This article analyzes the preventive mechanisms of social work in the formation of moral values among youth, as well as the factors for increasing their effectiveness from both theoretical and practical perspectives. In the course of the research, socio-moral problems observed in the youth environment, their underlying causes, and the significance of preventive approaches are examined. The content and effectiveness indicators of preventive measures implemented through individual, group, and community-based forms of social work are highlighted.

Furthermore, the article substantiates the importance of cooperation with the family, educational institutions, neighborhood communities (mahalla), and civil society institutions, emphasizing the necessity of a comprehensive approach. The research findings contribute to the development of practical recommendations aimed at improving systematic preventive activities in fostering stable moral values among youth.

Key words: youth, moral values, spiritual education, social work, social

prevention, preventive mechanisms, socio-pedagogical approach, social environment, deviant behavior, socialization process, family institution, educational institutions, mahalla (neighborhood community), civil society institutions, social cooperation, social control, educational activity, social services.

Абстрактный: В данной статье анализируются профилактические механизмы социальной работы в формировании нравственных ценностей у молодежи, а также факторы повышения их эффективности с научно-теоретической и практической точек зрения. В ходе исследования рассматриваются социально-нравственные проблемы, встречающиеся в молодежной среде, причины их возникновения и значение профилактических подходов. Освещаются содержание и показатели эффективности профилактических мероприятий, реализуемых в индивидуальных, групповых и общественных формах социальной работы.

Кроме того, в статье обосновывается значимость сотрудничества с семьей, образовательными учреждениями, махаллей и институтами гражданского общества, подчеркивается необходимость комплексного подхода. Результаты исследования способствуют разработке практических рекомендаций по совершенствованию системной профилактической деятельности, направленной на формирование устойчивых нравственных ценностей у молодежи.

Ключевые слова: молодежь, нравственные ценности, духовное воспитание, социальная работа, социальная профилактика, профилактические механизмы, социально-педагогический подход, социальная среда, девиантное поведение, процесс социализации, институт семьи, образовательные учреждения, махалля, институты гражданского общества, социальное сотрудничество, социальный контроль, воспитательная деятельность, социальные услуги.

Kirish: Globallashuv jarayonlarining jadallashuvi, axborot oqimining keskin ortishi hamda turli mafkuraviy ta'sirlarning kuchayishi sharoitida yoshlarda barqaror axloqiy qadriyatlarni shakllantirish masalasi dolzarb ijtimoiy vazifalardan biriga aylanmoqda. Jamiyat taraqqiyoti, uning ma'naviy salohiyati va barqarorligi, avvalo, yosh avlodning ma'naviy-axloqiy qiyofasiga bog'liqdir. Shu bois yoshlarda sog'lom dunyoqarash, yuksak ma'naviyat va mustahkam hayotiy pozitsiyani shakllantirishda ijtimoiy ishning profilaktik imkoniyatlarini chuqur tahlil qilish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev¹ ta'kidlaganidek, "Yoshlar Yangi O'zbekiston bunyodkorlari", ularning ta'lim-tarbiyasi, ma'naviy kamoloti va huquqiy madaniyatini yuksaltirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Shuningdek, davlat rahbari yoshlarni turli zararli

¹ Mirziyoyev, Sh. (2025). Yoshlar bilan uchrashuv va yoshlar siyosati. (Videoselektor nutqi). President.uz.

g'oyalar va salbiy ta'sirlardan himoya qilish, ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish hamda ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish zarurligini bir necha bor qayd etgan. Mazkur yondashuv ijtimoiy ishning profilaktik mexanizmlarini takomillashtirishni taqozo etadi. Bugungi kunda yoshlar muhitida uchrayotgan deviant xulq-atvor, ma'naviy beqarorlik, ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklar kabi holatlar kompleks profilaktik choralarni talab qiladi. Bunda ijtimoiy ishning individual, guruhli va jamoaviy shakllari orqali amalga oshiriladigan tizimli faoliyat muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, oila, ta'lim muassasalari, mahalla va fuqarolik jamiyati institutlari bilan o'zaro hamkorlik asosida olib boriladigan profilaktik ishlar yoshlarda barqaror axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili: Yoshlarda axloqiy qadriyatlar shakllanishi masalasi o'zbek pedagogik va ijtimoiy-gumanitar tafakkurida muhim o'rin egallab kelgan. Xususan, Abdulla Avloniy o'zining "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida axloqiy tarbiyani jamiyat taraqqiyotining asosiy omili sifatida talqin qilib, yosh avlod kamolotida ma'naviy tarbiyaning ustuvorligini asoslab bergan. U axloqni shaxs va jamiyat hayotini tartibga soluvchi ichki mezon sifatida baholaydi. Mazkur yondashuv bugungi ijtimoiy ishning profilaktik vazifalari bilan uyg'unlik kasb etadi. Shuningdek, Abu Nasr Forobiy inson kamolotini "fozil jamiyat" g'oyasi bilan bog'lab, axloqiy yetuklikni ijtimoiy muhit va tarbiya mahsuli sifatida talqin qilgan. Forobiy ta'lim va tarbiyani uyg'un holda olib borish zarurligini ta'kidlaydi. Bu qarash zamonaviy ijtimoiy-pedagogik yondashuvlar bilan hamohang bo'lib, yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda tizimli va maqsadli faoliyat muhimligini ko'rsatadi. Mustaqillik davri o'zbek olimlari tadqiqotlarida esa yoshlar ma'naviy tarbiyasi, ijtimoiy himoya va profilaktika masalalari alohida yo'nalish sifatida rivojlandi. Masalan, pedagog olimlar yoshlar tarbiyasida milliy qadriyatlar, ma'naviy meros va oilaviy muhitning rolini ustuvor omil sifatida ko'rsatadilar. Ularning fikricha, yoshlarning axloqiy shakllanishi, avvalo, oila va ta'lim muassasalaridagi ma'naviy muhit bilan belgilanadi. Ijtimoiy ish yo'nalishida faoliyat yuritayotgan o'zbek tadqiqotchilari esa profilaktik faoliyatni ijtimoiy muammolarni bartaraf etishdan ko'ra, ularning oldini olishga qaratilgan tizimli jarayon sifatida talqin qiladilar. Ular birlamchi profilaktika ya'ni yoshlar orasida salbiy xulq-atvor, giyohvandlik, huquqbuzarlik va ma'naviy beqarorlikning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar eng samarali yo'nalish ekanini asoslaydilar.

Natijalar: Zamonaviy o'zbek olimlari ham bu qarashlarni davom ettirib, yoshlar axloqiy-axloqiy tarbiyasida ijtimoiy ishning profilaktik vazifalarini alohida ta'kidlaydilar. Masalan, tadqiqotchilar yoshlar orasida deviant xulq-atvor, huquqbuzarlik va ma'naviy beqarorlikning oldini olishga qaratilgan birlamchi profilaktika samarali ekanini ko'rsatgan. Shu bilan birga, ular samarali profilaktik ishning quyidagi komponentlardan iboratligini ta'kidlaydilar:

Individual yondashuv – har bir yoshning psixologik va ijtimoiy xususiyatlarini

hisobga olgan holda tarbiyaviy maslahatlar.

Guruhli faoliyat – yoshlarni ijtimoiy interaktiv mashg‘ulotlar va jamoaviy loyihalarga jalb qilish orqali axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash.

Jamoaviy va institutsional hamkorlik – oila, ta’lim muassasalari, mahalla va fuqarolik jamiyati institutlari bilan birgalikda tizimli profilaktik tadbirlarni amalga oshirish.

Muhokama shuni ko‘rsatadiki, klassik va zamonaviy o‘zbek olimlarining qarashlari uyg‘unlashgan holda yoshlar axloqiy qadriyatlarini shakllantirish jarayonida ijtimoiy ishning profilaktik mexanizmlari tizimli va kompleks tarzda amalga oshirilishi lozimligini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ham ochib berdi: yoshlar axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda ijtimoiy ishning samaradorligi, ularning ehtiyojlari va qiziqishlari inobatga olgan holda amalga oshirilganda eng yuqori bo‘ladi.

Xulosa: Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, yoshlarda axloqiy qadriyatlar shakllanishida ijtimoiy ishning profilaktik mexanizmlari markaziy ahamiyatga ega. Ushbu mexanizmlar shaxsning ichki axloqiy rivojlanishini rag‘batlantirish, ijtimoiy muhit bilan uyg‘unlashishni ta’minlash va deviant xulq-atvor, ma’naviy beqarorlik hamda huquqbuzarlik kabi salbiy hodisalarni oldini olish imkonini beradi. O‘zbek olimlari fikricha, klassik va zamonaviy pedagogik qarashlar uyg‘unlashgan holda, yoshlar tarbiyasida ma’naviy qadriyatlar shakllanishi oila, ta’lim muassasalari, mahalla va fuqarolik jamiyati institutlari bilan integratsiyalashgan faoliyat orqali eng samarali bo‘ladi. Shu nuqtai nazardan, individual yondashuv, guruhli mashg‘ulotlar va jamoaviy hamkorlik tizimli profilaktik ishning asosiy tarkibiy qismlari sifatida ko‘riladi. Shuningdek, Prezident Shavkat Mirziyoyevning yoshlar tarbiyasi va ularning ma’naviy qadriyatlarini shakllantirishga doir siyosiy yo‘nalishlari tadqiqot natijalarini mustahkamlaydi. U yoshlarni ijtimoiy muhitning salbiy ta’siridan himoya qilish, ularning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish va barqaror axloqiy qadriyatlarni shakllantirish davlatning ustuvor vazifasi ekanini ta’kidlagan. Shu bilan birga, tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, profilaktik mexanizmlarning samaradorligi faqat nazariy asosga tayangan holda emas, balki amaliyotga tatbiq etilganda oshadi. Tizimli, kompleks va hamkorlikka asoslangan yondashuv yoshlarda axloqiy qadriyatlarning mustahkam shakllanishiga, ijtimoiy muvozanatning barqarorligiga hamda jamiyatda ijtimoiy himoyaning samarali ishlashiga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda ijtimoiy ishning profilaktik mexanizmlari nafaqat zarur, balki jamiyatning ma’naviy barqarorligi va kelajak avlodning ijtimoiy-faol shaxs sifatida rivojlanishi uchun hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev, Sh “Yoshlar siyosati va ma’naviy tarbiya”. Prezident.uz, 2025.
<https://president.uz/uz>

2. Avloniy, A “Turkiy guliston yoxud axloq” Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti, 1911.
3. Forobiy, A.N “Fazilatli jamiyat va inson kamoloti”. Toshkent: Fan nashriyoti, 2018.
4. Karimov, O “Yoshlar tarbiyasi va ijtimoiy ishning profilaktik vazifalari”. Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti, 2017.